

Горан Ж. КОМАР

ТРАГОВИ ЛЕГАТА КАПЕТАНА НИКОЛАЈА МУСИЋА У АРХИВИ МАНАСТИРА САВИНА

Документа која овдје доносимо подсјећају на велико завјештање Светоуспенском манастиру Савина капетана Николаја Мусића, Пођанина, настањеног у Новоме. Капетан Мусић је оставио знатан иметак манастиру у 1834. години и тако наставио традицију великих тестатора 18. вијека, са којима се вјероватно он једини може поредити међу свим новским дароватељима Цркве из 19. вијека.

Ова серија исправа састоји се од староћирилских рукописа, као и једног броја докумената исписаних Вуковим писмом. Жели се, свакако, евоцирати успомена на један велики дар манастиру Савина, али и пружити документа која могу бити значајна за задржавање и повраћај ових добара манастиру којем су завјешатана „на вјечита времена”, као прилог изучавању историје поступања са легатом господина капетана Николаја Мусића.

Такође, ове исправе сликају економско стање манастира који се у последњој четвртини 19. вијека нашао у финансијским тешкоћама. Раније објављени инвентари манастира Савина, као и пописи баштина 18. и 19. вијека пружају могућност да се сагледа дио тешкоћа са којима су се суочавала манастирска света братства у тражењу могућности за одржање великог наслијеђа којим су располагала.

Приложена документација говори о два врхунца у укупноме току поступања са легатом капетана Николаја Мусића. Први, брзо послуже објелодањивања опорукe усљед захтијева рођака покојног капетана да искључиво манастир којему је дар учињен управља остваривањем одлуке а не друге више инстанце Цркве, и други, пуно касније, у шездесетим годинама 19. вијека када се манастир суочава са обавезом одржања кућа у граду које су припадале тестатору.

Веома важна документа за сагледавање историјског хода задужбине пођанског капетана пружам у облику збирке исправа, у цјелости,

савременим, Вуковим писмом, са кратким описом садржине, док се на друга, везана за предмет, осврћем у фрагментима.

НОВИ (1834)

Тестамент капетана Николе Мусића

Документ састављен у Херцег – Новом, 16. јула 1834 у 7 сати ујутро у кући у којој живи капетан Никола Мусић, а која се налази у улици која води до Свете Кларе, у соби на првом спрату која гледа на југ

У присуству

Овлашћеног судског службеника Михаила Миличевића

Суд је, посредством господина Николе Шпадића, грађанина овог града, обавјештен да капетан Никола Мусић, такође становник овог града, који је прикован за кревет због можданог удара због којег није у стању да се користи десном руком и ногом, жели да судским путем састави тестамент, те да је из тог разлога замолио горе наведеног сумјештанина да у његово име позове овлашћеног судског службеника што је овај и учинио. Споменути судски службеник Милићевић затекао је капетана Мусића у кревету његове собе те му је том приликом дотични Мусић потврдио да жели саставити тестамент. Судски службеник је тада замолио све присутне да напусте собу, а затим се обратио наведеном Николи Мусићу који му се учинио врло смиреним, иако на издисају, и потакнуо га да изрази своје намјере и своју последњу вољу.

Тада је дотични, при пуној свијести, одлучно и јасно изрекао сљедеће:

1. Своју гријешну душу препоручујем Господину Богу, Пресветој Дјевници Марији, Светом Николи свом заштитнику, Светом Митру заштитнику моје породице и читавом Краљевству Небеском.
2. Желим да након моје смрти моје тијело буде покопано на гробљу Парохије на Савини којој припадам.
3. У најбољој намјери изјављујем да Манастиру Савина дугујем 70 талира, а Луки, покојног Луке Павковића с Пода 200 талира.
4. Госпођа, рођена Војновић, удова Јакова Марковића, као што је видљиво из документа у мом посједу ми дугује петсто форинти. Иако је рок одређен за исплату дуга истекао, ја сам се, с пуним повјерењем, умјесто потраживања двају земљишта која су ми припала хипотеком због наведеног дуга, договорио са споменутом госпођом да ми до момента исплате дуга предаје све оно што та земљишта доносе. То дуговање пребацујем на манастир Савина, уз услов да се овим легатом поништи онај мој дуг од 70 талира. Након што исти буде поравнат

желим да се остатак новца потроши за набавку двају сребрних кандила сличних онима које им је оставила породица Бијелић, штавише, желим да вриједе двадесет талира више; према томе мој наследник, којег ћу именовати у наставку, мора исплатити манастиру све што је потребно за набавку споменутих кандила, поред онога што ће, кад се поравна онај дуг од 70 талира, остати од оног што ми дугује горе наведена госпођа Марковић.

5. Осим тога, мој наследник и његови потомци преузеће обавезу да сваке године споменутом манастиру преда $\frac{1}{2}$ барела уља за кандила, која сам му, како је горе наведено опоручно оставио, и то у сврху молитве за спасење моје душе.
6. Од дуга од 160 талира које сам посудио споменутом Николи Калуђеровићу с Луштице, што се може видјети из одговарајућег документа у мом посједу, парохијској цркви на Подима, мом родном мјесту, завјештавам сто талира под условом да их, чим им буду уручени, утроше на куповину разних светих украса.
7. Од супруге покојног Шпира Владовића с Пода купио сам, као што се може видјети из одговарајућег документа у мом посједу, земљиште звано Ребра за петсто фиринти. Дирнут њеним сиромаштвом оставио сам јој споменути терен на коришћење, те желим да тако остане и убудуће уз једини услов да споменута госпођа и њени наследници морају од добити с тог земљишта годишње горе наведеној парохијској цркви с Пода давати 4 мјешине уља, и то у сврху молитве за спасење моје душе. Уколико споменута госпођа или њени наследници буду жељели откупити ту земљу, ја им дајем то право и штавише, у том случају поклањам истој сто форинти, док се осталих 400 мора исплатити у име завјештатања споменутој парохијској цркви с Пода. Подразумјева се да и тај новац мора у цјелости бити утрошен на куповину светих украса.
8. Осим завјештатања које сам у претходном чланку сачинио у корист цркве на Подима, остаје још оних 60 талира које ми дугује раније споменути Никола Калуђеровић, те још 40 талира што укупно износи стотину талира које ће мој наследник у виду легата намјенити парохијској цркви на Топлој, уз обавезу да тај износ буде утрошен искључиво на набавку светих украса и ни на што друго.
9. Својој сестри Поли удаатој Миладиновић завјештавам стотину форинти.
10. Такође завјештавам суму од по педесет форинти свакој од двију кћерки своје покојне сестре Софије која је била удата за још увијек живућег Јеролима Полпету.

11. Такође завјештавам горе споменутој Поли, уд. Владовић, суму од 40 форинти.
12. Свечано изјављујем да сам вјеровник своје нећаку Антонију Драгомировићу, сину моје покојне сестре Анете, те да тај дуг завјештатавам том истом Анту и осталим својим нећацима а његовој браћи Илији, Шпиру и Нику у једнаким дјеловима.
13. Свом брату Јеролиму Мусићу завјештавам дућан са припадајућим магазином са западне стране зграде у којој се налазе 4 дућана и која је смјештена у дијелу града који се назива Провалија. Осим тога завјештавам му магазин с пилама који се налази на Риви, као и читаво имање на Подима које ми је припало насљедством с очеве стране заједно са свим оним што сам на исто унио. Такође му завјештавам земљишта која су припадала мојим рођацима Саву и Илији Мусићу која се налазе на Жлијебима а која сам ја од њих откупио. Споменутом мом брату завјештавам и земљиште засађено виноградима и маслињацима смјештено на Подима названо Санчева њива које сам купио од покојног Ђорђа Војновића. Надаље, истом мом брату Јеролиму, завјештавам земљиште названо Зграде које се такође налази на Подима, испод старе очеве куће, а које сам купио од покојног Јова Абрамовића. Споменутом брату Јеролиму остављам и два земљишта обрасла шумом смјештена на дијелу званом Котобил на Подима, од којих се оно са источне стране, купљено од покојног Винченца Валерија, назива Лаловина, док се оно са западне стране, купљено од Игњата Бакоча, назива Зграда; затим му остављам земљишта названа Мала Вала и Велика Вала, Дураковина, Под Кучја, која се налазе у Каменоме а која сам откупио од споменутог Игњата Бакоча; надаље му остављам земљиште звано Камене у Кеменоме које сам откупио од Јефта и Станислава, оца и сина Витковић; потом друга два земљишта звана Костина њива и Вучкова њива смјештена такође у Каменоме и откупљена од горе споменутих Витковића. И коначно, горе споменутом мом брату остављам два комплета сребрног прибора за јело, златни прстен с великим топазом које ће му предати мој насљедник. Надам се да ће се мој брат и његова дјеца, који ће уживати у мом насљедству, сјетити моје душе.
14. Изјављујем надаље да сам у више наврата био вјеровник свом покојном зету Богдану Лакетићу, али да ништа од тог не потражујем и желим све поклонити његовим несретним синовима Шпиру, Митру и Јовану, које сам још од његове смрти узео к себи. Осим тога за њихово издржавање, не само да ништа не потражујем, него их штавише намјеравам препоручити своје насљеднику.

15. Два дућана с припадајућим магацинима и бунаром који се налазе на источној страни зграде поменуће у чланку 13., као што сам навео, налазе у овом граду изнад Провалије, завјештавам већ споменутом манастиру Савина како би се свештеници могли молити за спасење моје душе.
16. Надаље, завјештавам десет форинти Јелени, неударој кћерки Ђорђа Милишића званог Дабац.
17. За све сиромашне овог града остављам сто форинти.
18. Апсолутном и једином насљедницом свих осталих мојих добара у граду, на селу, свега вријдног, све моје покретне имовине, свих кредита, акција и неоспоривих права, именујем своју драгу супругу Јелену, рођену Лакетић, под условом, наравно, да задржи статус удовице. Уколико се, међутим, након моје смрти поново уда, тада неће бити и не желим да буде моја насљедница те, осим на свој мираз, неће моћи полагати никаква права на моју имовину која ће, посредством извршитеља моје опорукe у потпуности припасти манастиру Савина, који ће, у том случају бити мој једини насљедник. Уколико, међутим, моја супруга задржи статус моје удовице те у том случају моје једине насљеднице, након њене смрти, мом споменутом брату Јеролиму или његовим насљедницима додатним завјештањем припаће и мала кућа смјештена с лијеве стране улице која води до куће Турковић и мале куле а у којој тренутно живи Никола Шпадић.
19. Ставише, у знак захвалности коју осјећам према реченом Шпадићу због његове бриге и љубазности према мени и према дједи мог раније споменутог зета Богдана Лакетића, те бриге и љубазности коју ће и даље указивати мојој супрузи, желим и захтијевам да док је жив настави бесплатно живјети у тој кући. Ни моја супруга ни мој раније споменути брат или његова дјеца не смију од њега тражити никакву надокнаду у име најма. Реченом Шпадићу такође ће се омогућити бесплатно коришћење простором у тој кући у којем држи илирску школу, све док се настави бавити том активношћу.

Извршиоцима свог тестаента именујем: Марка Ђоновича и реченог Николу Шпадића које као пријатеље молим да се побрину да ова моја опорука буде извршена у потпуности те да помогну мојој раније споменутој супрузи и јединој насљедници.

Будући да опоручитељ није могао својеручно потписати овај тестамент који се састоји од десет страница, на дну сваке странице је, због одузетости десне руке, лијевом руком ставио знак крстића, и то након што му је тестамент јасно прочитан и након што се са истим у потпуности сложио.

Док. бр. 807

Овај тестамент је на данашњи дан прочитан у овом судском уреду у присуству ниже потписатог судског повјереника.

У Херцег – Новом 9. новембра 1875

САВИНА (1836)

Старјешина манастира Савина отац Макарије Грушић моли новску претуру да обавјести више власти о опоручној одлуци капетана Николаја Мусића.

От старјешине м(онас)тирја Саввине,

Низу подписати, старјешина м(онас)тирја Саввине, моли високо почитајему претуру от Новога, да би високо почитајема претура, јавила вишој власти, како је почивши господин капетан Николаје Мусић, житељ Каstellновски, от парохије саввинске оставио овому својему м(онас)тирју саввинском, у својему потоњему тастаменту, перво земљу зовомо Мељину, друго двије куће у град, треће, двије бутиге на крај пјаци с магацинима, Моли се високо почитајема претура да би преставила високо(ј) власти да м(онас)тир горе речена добра прими, а у то буде за изпунити све како у тастаменту говори. М(анас)тир Саввина уједно, заједно, и договорно, све ће изпунити, са супругом горе поменутога почившаго Никалаја Мусића, госпођом Јешом, в прочем остају на заповјед, високо почитајеме претуре от Новога,

Саввина 16 јаннуарија 1836

Старјешина м(анас)тирја
Саввине, Макарије Грушич

Преузвишеној ц(а)р(ско) кр(аљевској) претури, от Ерцег Новога

САВИНА (1837)

Отац Макарије Грушић јавља царско – краљевском окружном капетанату о првим тешкоћама у располагању легатом због тражења рођака покојног капетана Н. М. да искључиво манастир управља оставштином под пријетњом потпуног преузимања легата.

Нота

Низу подписати старјешина манастира Саввине јавља славному ц(а)р(ско): кра(љевском) господину капитанату окружному како сам примио од ц(а)р(ско): кр(аљевске): претуре от Новога от 6. Маја т(ога): л(ета): за које ми с(а)обштава како је духовна власт сврху легата почившаго Николаја Мусића да настојатељ м(ана)стира Саввине има у напреда(к) точни рачун држати, сваке године сврху прихода реченога легата поднести морам да се једна час тије прихода опредјелити има на

икономију изданије м(ана)стирско, а друга час, на воспитаније клирика који ће свершеном братија овога м(ана)стира бити. Јављам господину ц(а)р(ско): кр(аљевском): капитанату да овај легат у то је оставио почивши Николаје Мусић, јеште у рукама супруге почившаго Николаја и његовије братића, шест има братића, који говоре да се нема духовна власт, у ово метати, у то је почивши њихов дондо оставио но да има м(ана)стир Саввина владати, истијем добрима м(ана)стир поправити, а када буде потреба за воспитаније клирига нека м(ана)стир мисли, ако ли пак не узоће овако како у то су ереди контени, ереди готови су сва добра свога стрица узети к себи, и манастиру да пропане

/на маргини, лијево: /

Молим ц(а)р(ско): кр(аљевског): господина капитаната, да пише на високо славни говеран, да ослободи ова добра м(ана)стиру како у то тастаменат почившаго Ни(колаја) Му(сића) говори да не би добра пропала

Саввина 11. Маја 1837

Грушич

У наредним годинама савински манастир је примао приходе на име великог легата покојног капетана Николаја Мусића. Види се то из једне касније билешке: „1838, октоврија 16, Примео је м(ана)стир Саввина у име овога легата фј(орина) 200, 1840 фебара 13, Прими м(ана)стир Саввина у име овога легата паки фј(орина) 200, У све примих фјо(рина) 400, У година десет за саландаре да му се имају служити по смрти његовој, Старјешина м(ана)стирја Саввине Макарије Грушић”.

Легат капетана Николе Мусића је одобрен од аустроугарских власти, али је архимандрит и генерални викар далматински Симеон Трукуља који је администрирао епархијом послуже владике далматинског, бококторско – дубровачког и истријског Јосифа Рајачића, тражио да се приходи од легата који је заиста био јако значајан, употријебе на одређени начин, а то је на манастирско здање и школовање клирика. У томе правцу је изгледа дошло до неког несагласја између оца Симеона Трукуље и старјешине манастира Саввина. Писмо оца Симеона од 13. Јула 1837. године садржи оштар прекор упућен оцу Макарију, обавјештавајући да манастир од завјештања не може ништа користити ако то “вишша мирска власт, су договором духовног Началства, не дозволи”.

Наредни врхунац у поступању са оставштином капетана Николаја Мусића долази током шесте деценије 19. вијека. Јављају се велике тешкоће у одржавању кућа и манастир је посезао за продајом баштина како би удовољио захтјеву да одржи имовину у граду.

У архиви манастира Савине чува се једно писмо којим се допушта продаја путем јавне дражбе земаља у Подима које је манастиру и пођан-

ској цркви Светога Сергија и Вакха завјештао Георгије Павковић. Манастирско братство је своју молбу за продају непокретности у Подима упутило још 15. новембра 1861. године.

Игуман Инокентије Павловић наследио је велику обавезу обнове и одржања манастирског здања. О томе свједочи и једно писмо латиницом од 9. августа 1862. године, којим се игуман Инокентије обратио за помоћ далматинском епископу: „...Na isti način kuće i butige manastirske u Kastelnovi prijetе srušenjem tako, da ako se skoro ne obнове, izgubiće Savina svaku pomoć, o kojoj je dotad podpomagaо se i živio. Inače izgubivši ovu pomoć skoro bi u krajnje ubоžestvo došao, niti će obstati моћи. Da bi se dakle manastir Savvina obezbјeditи mogao, pokorni nizupodpisani drugog načina naći nije mogao, nego prinudjen bi 4. komada zemlje na Meljinah продати за трошак već učinjeni, i kog još učiniti se ima”.

Отац Инокентије је одговарајући уговор о продаји земље у Мељинама упутио своје владици на увид са молбом да га овај врати манастиру. Посебно је важно да се у овоме писму игуман савински обраћа на манастирске куће у граду Новоме које су свакако биле старе, и за које ми знамо да су припадале или покојноме Симу Мулутинуову Томашевићу – Магазиновићу, а овај се велики ктитор упокојио још у половици 18. вијека, или управо капетану Николају Мусићу.

ЗАДАР (1863)

Владика далматински и бококторски Стефан (Кнежевић) савинском страјешини пружа упут о поступку у вези продаје земље у Мељинама. Опажа се интенција запречавања.

№: 1841/282. Правосл(авни). Консистер(ијум). далмат(ински).

Високоје Намјестничество високопочитајемим декретом от 19. тек(ућег). рим(ски): ч(исло). 19352./5160. возвратив здје :/: прикљученнују процјену земелъ того манастирја, извјештајет да, прежде не жели би продају одобрити могло необходимо нужно бивајет да манастир поднесет документи показујуштија притјаженије или купљеније продатисја имушних земелъ, в случај же да манастир лишаецсја тјех, замјенити может с правилно устројенним актом нотаријалним, которим да докажетсја тридесјатољетноје и спокојноје притјажаније реченних земелъ.

Увједомљаја от сем честност вашу в слѣд вишереченнаго намјестническају писанија, позиваетсја јелико скорије устројити искоми нотаријални акт и такови Консистерии сеи благовремење с приложенними спровести.

В Задарје 18. ноемврија 1863.

Стефан еп(ископ)

Частьѣјшем архимандриту савинскому.

САВИНА (1866)

Предлог старјешине манастира Савине о поступку спрам жеља капетана Н. М. за израду сребрних кандила за Велику савинску цркву.

Пречест(њејши). Г(оспо)д(и)н архим(андрит) и провикари!

С почитајемим позивом пречест(ности). ваше от 24. марта пр(ошлога). ч(исло). 493 с којим жели верхов(на). власт знати, хоће ли м(анастир). Саввина, и када мисли сходно посљедњем завјештанију пок(ојног). Николаја Мусића удовјетворити и кад правди и света дужност изискивала је и до сада кад је м(анас)тир у бољем стању био, него што је от њеколико година, да се учини –

Јошт има м(ана)стир по жељи пок(ојног) Н(иколаја). Мусића да учини 3. кандила свако би коштвало до 300, чини ф(оринти). 900. ово за сада није у стању м(ана)стир потрошити а мора се јер је праведно. Но будући да црква саввинска довољно има кандила, да се ни стајати не може, а има 2. кандила која је м(ана)стир учинио от исте форме и величине како је покојник оставио овди ништа друго не би требало, но да врховна власт дозволи, да се на њима стави име поко(јног). Н(иколаја). Мусића. А што се тиче и трећег кандила, начиниће се кад буде у стању м(ана)стир да узможе потрошити или кад би духовна власт дозволила, да се от њеколико комада сребра, и њеки врло мали кандила стари који у кашуну леже могло би се и треће кандило начинити, иначе за сада није у стању м(ана)стир толику суму потрошити које се и из уложеног протокола засједанија братства увидити може.

У м(анастиру). Сав(ини). 14. апр(ила). 1866

Разговори о оставштини покојнога капетана Николе Мусића трајали су до половине јуна 1866. године, када провикаријат пише о прихватљивости предлога да се на кандила савинска уреже име тестатора чији је легат упоредив са великим легатима из половине 18. вијека. Ово писмо начинио је отац Атанасије Чурлић 15. јуна 1866. године. У првоме капитулу се каже: „Видећи из опорукe покојног Мусића, да је манастиру изрично наређено, да мора набавити 4. сребрена кандила исте величине, као што су она от породице Бјелића манастирској цркви приложена и знајући да је само једно кандило до сада набављено, видећи да манастир има два собствена кандила от исте величине, на којима не стоји ничије име, осим манастирског, и да по увјерењу вашем не може ником противно бити да се на иста стави име покојног благодјетља, тако исто видећи, да манастир има старог сребра, из ког по предложенију братства може се и четврто кандило равне величине сковати, ставивши име реченог благодјетља, чим би се воља његова подпуно испунила, пречестњејша

конзисторија одобрава закљученије братства манастира тог от 14. апр(ила). т(ога). љ(ета). по ком да се на два кандила може ставити име покојног Николе Мусића, као и ново от старог сребра сковати...”

Савински настојатељ обратио се једним опширним писмом бокоторском провикару 2. маја 1868. године којим обавјештава о свим тешкоћама и плановима манастира за обнову двије куће, једне у вароши и једне у граду Херцег – Новоме. Из писма се може видјети да је кућа у граду, за коју вјерујемо да је управо она на горњем градском тргу коју је завјештао капетан Никола Мусић Пођанин, започета 29. јануара текуће године и да се наишло на неочекиване тешкоће јер је кућа била у лошијем стању него се вјеровало: „Но кад је први спрат оборен био видило се, да зид због трошности с два спрата до темеља под исти изнова ставити се мора...” Планирано је да се на доњем спрату начини једна бутига с једном камаром и кужином, један подрум, те још једна камара и кужина за потребе једне мале фамилије. На другој спрату планиране су двије камаре „за началника и писара комунског, и једна пространа сала, даље две камаре и кужина за једну фамилију.”

За оправку и подизање ове куће одређен је мајстор Драго Ћурић.

„Друга кућа у вароши, која се сада обара до темеља, јер није могла више постојати.” Ова је кућа планирана да се уреди тако да у при земљи има двије бутиге са нужним камарама и малим кужинама, док на спрату, у два одјељења по двије камаре и по кужину у којима ће моћи становати двије фамилије.

Одређено је да ову кућу граде четворица мајстора: Јово, Драго и Симо Ћурић и Јово Ћеранић.

САВИНА (1877)

Отац Јоаникије Аврамовић јавља о тешкоћама манастира у одржању посједа у граду.

Број 9.

Братство м(анастира). Савине

Високопречастна Конзисторија!

Јошт године 1867 при грађевини двију нових кућа манастирских које су к паденију тежиле у Ерцегновоме при почившем онд(а)шњем игумену манастира Савине, поч(ившем). Г(идеону). Јуришићу, не могући од продатих земаља манастирских добивеним новцем исте довршити принуђен је бијо манастир у Г(оспође). Елене Радуловића на зајам узетиу злату 100. наполеона у злату су 7% у истој мунида. Овај је дуг кроз претуру по ковенцијону учињен 15. јулија поменуће године. Од тог

времена плаћала се добит до 1874. а потља због слаби прихода поправка кућа великог данка, за коије и ове године ф(оринти). 471: 85. н(аполеона). ц(арско). к(раљевских). Уреду намета плаћено, а осим тога сви остали трошкови кућни и надворни због неродице и слабог прихода није у стању бијо манастир ни добит исплатити а камоли главни дуг? На позов Господина Епископа Герасима Петрановића у манастиру окупљени су били главари и сви старјешине с началником обћине ерцегновске да се усавјетују какако (!) би се поменути дуг исплатијо? И закључише да се прода стара кућа ће Сагер М. станује која к паденију тежи, од више година којој је и темељ у слабом стању будући је провалија и да се од добивеног новца за исту исплати и манастир од дуга ослободи. Потом с дозвољењем власти ова кућа била је изложена јавној дражби преко обћине у 3. пута али нико није хотијо дати ни хиљаду 1300. и тако је потља учињени трошака морала опет кућа ослободити се за манастир. Г(оспођа). Елена Радуловићка, за поменути дуг с добити неће више да чека, а будући осигурата на нову и исту кућу вр. које је дуг и учињен изјавила је да ако јој неће манастир кроз кратко време без отлагања главницу с добити исплатити да ће судбеним путем тражити да се наплати на подлегату јој кућу нову. С договором неких главних обштинара Срба наших који су пристали согласно да се прода поменута кућа, за коју би се већ сад поготово добити фјор(ина) 1800. могло а од тог нитко више не да, на коју цијену сви и пристају. Ако ли би се пак когод други истако, или какво друштво да да штогоћ више, то ће бити корисније по манастир. А другог никаквог произвор није се могло наћи чим би се поменути дуг исплатијо, због кога манастир пропада.

Братство овог манастира с настојећим довољним доказима стања манастирског најучтивије обраћа се високопречастној конзисторијалној власти, да би она дозволила и ополномоћила ово братство, на продају предпоменуте куће, да се несрећни дуг по браство и манастир исплати.

Инади да ће високопречастна конзисторија овом нашем предложењу које се тиче користи и будућности обстанка манастира удовљетворити на које се и очекује скоро одобрење.

У м(анастиру). Савини 26/1. 1877.

Јоаникиј Аврамовић настојатељ

Владика Герасим је одговорио краћим писмом од 31. јануара 1877. године којим је одобрио продају куће манастирске у Новоме у којој је тада становао Мартин Сагер и који је за ту кућу давао 1800 форинти. Кућа је продата на јавној лицитацији.

Кућу је ипак купио поп Петар Аврамовић за 2300 фјорина, а ова сума исплаћена је манастиру у потпуности 28. фебруара 1877. године.

Манастир је изразио спремност да сва расположива средства уложи у санације кућа у Новоме, изражавајући бојазан да ће средства бити довољна. Исто тако, и спремност да учини позајмицу.

САВИНА (1867)

Манастир Савина предлаже рјешења за оправке кућа у граду.

Б(рој). 32

Славној ц(арско). к(раљевској). претури у Кастелновом!

Усљед препочитајемог писма славне ц(арско) к(раљевске). претуре 10 јунија т(ога). љ(ета). № 322/пол у обзиру на новчану могућност поради поправке манастирских кућа, једне у граду, и једне у вароши кастелновској, ја сам од стране манастира Савине одговорио преко православног провикаријата у Котору православној Консистирији далматинској у Задру, да манастир има 3500 фл(орина). а и у готовости од продатих манастирских земаља, и да ће те новце употребити на поправљање поменутих кућа, и ако не би за обе куће ова сума довољна била, да ће недостатак узјамити, и од фита истих кућа зајмодавцу зајам вратити. У противном случају манастир има слободу по дозвољенију и политическе и духовне власти исте неке комаде земље, које од манастира далеко одстоје, и манастиру одвећ малу корист дају, продати, и ис те прадаје новце који би се добили, на исту сврху репарације кућевне употребити, које би за манастир користније било. Ово исто и вишехваљеној ц(арско). к(раљевској). претури одговорити не изостављам, с том учитивом примјетбом, да сам ја добро разумјео славно у талијанском језику могао гореозначено велехваљено, ц(арско). к(раљевске). претуре писмо одма би на њега истог одговорити слободу узео. но сам мислио, да је нужно на то само Консистирији одговорити, које сам и учинио.

17/29 јунија 1867

Бокешки провикар је одговорио повољно, да је извјесно да манастир може изнијети трошкове оправке кућа у Кастел – Новоме, уз упозорење да се и од цивилних власти мора тражити сагласност будући да се дотичне куће налазе у тврђавском кругу. Такође, овим писмом, упућеним у Савину 21. августа 1867. године, изражава се нада да би радови могли бити завршени до зиме.

Концем децембра 1879. године манастир је начинио један уговор са Илијом Томовим Видаковићем из Требесина. Манастир се обавезао да ће дати своју земљу у Мељинама, стари виноград, који је приложен од факолтади покојнога Николе Мусића са Пода, да трапи и сади лозу

и маслину, по обичају мјеста на трећи дио. „Ова земља лежи између конфина сљедујућих. Од истока поток који дјели исту земљу манастирску и виноград стари с маслинама. Од подне Софија удовица Павковића унеколико, и земља Русовића. Од запада земља сијаница с маслинама исте фамиље Русовића. Од сјевера бријег манастирски с маслинама и са шумом све до Ребара Луке и Глига Павковића, Поле Сладовића и Стевана Паликуће, сви конфини тврди и здрави.” Илија се обавезао да ће чистити старе маслине, да ће чувати маслине и гору од сјече, а што буде за вађење то ће се са знањем братства учинити. Илија и његови синови су се обавезали да ће његовати виноград и сваке године два и више миљара лозе усадити, да ће сву међу по дну винограда претрести, конале ће устреба извадити и све међе претрести. Ако се које стабло маслине поломи да је Илија у обавези предати га за дрва манастиру. У тачки 7. уговора каже се: „Илија Видаковић обавезује се за себе и за његове синове да ће свагда кад која интрада приспије пређе бербе на неколико дана настојатеља манастира позвати да види, и објавити му дан брања, за да може по обичају послати стимура, или он или који од братије присуствовати.” Уговор је потписан 30. децембра 1879. године од стране Јоаникија Аврамовића настојатеља, Антонија Ђуриновића и Јефта Радовића као свједока.

Конзисторија је 11. јануара 1880. године одобрила спровођење уговора са Илијом Томовим Видаковићем и уговора са Јоком Радановићем.

У то вријеме манастир се суочио са још једним проблемом а то бијаше узурпација манастирске куће у граду, највјероватније једне од двије куће које је манастиру завјештао капетан Никола Мусић, а коју је новско општинско управитељство користило за свој уред. Изгледа да је у вријеме игумана Гидеона Јуришића манастир пропустио да начини уговор са општином. Одређено свијетло на овај проблем баца документ који ћу овдје цитирати:

САВИНА (1884)

Манастир Савина улаже протест због губитака нанешених од општинске управе

Број 27

Високопречастна Конзисторија

На основу писма од 18. маја т(е). г(одине). број 372 високопречастне духовне власти, касатељно куће манастирске у Ерцегновоме нижеподписати настојатељ манастира Савине, није пропустио обратити се под датом 25. маја т(е). г(одине). број 23 велечтованом уреду Обћине Ерцегновске, и упитати исту, да одговори, како она мисли и намјерава с

манастиром поступити у смотренију куће принадлежеће му у којој данашњи уред обћински станује и коју су на ту сврху на свој начин, а о трошку манастирском градили, кад су већ купили мјесто и започели дом обћински зидати у који намјерава уред свој пренијети будући да онда није се при бившем игуману и настојатељу Гедону Јуришићу није се никакве обвезе учинило међу манастиром и обћином јер се није нико никад ни посумњао да ће икад обћина оваки корак учинити кроз који манастир би грдну штету неправедно претрпити морао, ко(ј)и је знатну суму од проданих недвижних добара својих које су благочест(иви): христјани за вјечите своје успомене ... кад не би велечтована обћина праведно и савјестно учинила. Јер и ако није учињена писмена обвеза, ништа мање код поштених људи су ријечи обвезнице као што је цијелој обћини познато, да се кућа на ту сврху сазидала.

Ево дакле улажем овдјен прикључени одговор велечтоване обћине ерцегновске, и достављам в(исоко)пречастној Конзисторији на рассмотреније да види Духовна власт, шта и како намјерава велечтована Обћина у смотренију куће с манастиром поступити.

У м(анастиру). Савини 13/25 б. (18)84.

Ј(оаникије). Аврамовић игуман

На почетку 1901. године манастир је ушао у један значајнији и крупнији подухват санације куће број 41 у Херцег – Новоме. Сачуван је комплетан трошковник за поправак и надградњу једнога пода на кући која је власништво манастира Савине. Овај трошковник потписао је Глиго Теранић. Осим тога, сачуван је план радова на кући са цјеновником из којег се види да су радови на кући планирани детаљно и темељито. Мајстор или предузимач Глиго покојнога Марка Теранића из Србине обавезао се да ће све назначене радње тачно и са способним радницима извршити за своту од 3256.10 форинти. Управа манастира Савине, могла је у свако доба прегледати грађевинске материјале и надгледати радове. Глиго Теранић се обавезао да за исту своту натегне два гвоздена веза с краја на крај куће. Осим тога, предвиђено је да радови буду завршени до Митрова дана 1901. године, а да манастир исплати новац у четири рате, прву у вриједности од 800 форинти.

Савински настојатељ отац Милутин Радуловић обавјестио је Конзисторију о постављању спомен плоче на једну од кућа које је манастиру 1835. године оставио капетан Никола Мусић. За овај посао потрошено је 18 форинти:

САВИНА (1902)

Манастирски настојатељ отац Милутин Радуловић Конзисторији о постављању спомен плоче на кући завјештању капетана Н. М.

Бр(ој). 39.

Високопречасна Консисто́рија!

Настојањем архимандрита Макарија Грушића, блаженопочивши поморски капетан Никола Мусић оставио је у опоруци својој год 1835. већи дио свога имања: у кућама у Ерцегновом и у земљама у Мељину овом манастиру и тим себе учинио великим добротвором ове Св. Обитељи а, овај манастир обезбједио да не буде међу најсиромашнијим манастирима у нашој епархији.

За вријеме игумана Гедео́на Јуришића год. 1869. поправљене су биле поменуте куће у Ерцегновом а, једна у граду и подигнута више, него што бијаше прва, на којој би остављена празнина да се уметне спомен плоча реченом добротвору. Пошто пак до сада није била уметнута поменута спомен плоча, то ју је подписани теком овог мјесеца уметнуо, колико из благодарности према добротвору, толико и, да други који би намјеравали сличне задужбине учинити, не би од намјере одустали.

Надпис на спомен плочи гласи:

Задужбина

Манастиру Савини

Николе Мусића

Пођанина

1760. + 1835

Потрошило се је пак око реченог круна 26. (фор 18). што је част подписаном с овим своју високу Високу Духовну Власт о извршеном обзнанити.

У манастиру Савини 3. децембра 1902.

О. Милутин Радуловић настојатељ